

**PROGRAM
DZIAŁANIA MUZEUM ARCHEOLOGICZNEGO W GDAŃSKU
DO 1985 r.***

**PLAN MUZEUM ARCHEOLOGICZNEGO W GDAŃSKU
ODNOŚNIE DO ROZBUDOWY BAZY LOKALOWEJ**

Muzeum Archeologiczne w Gdańsku w miarę poszerzania zakresu swojej działalności naukowo-badawczej i oświatowo-kulturalnej odczuwa coraz dotkliwiej brak odpowiedniej powierzchni lokalowej. Posiadana obecnie kubatura późnorenansowego budynku wraz z oficyną tzw. Domu Przyrodników oraz późnogotyckiej Bramy Mariackiej liczy zaledwie 11 tys. m³ i jest niewystarczająca zarówno dla potrzeb wystawiennictwa, jak też gromadzenia i konserwacji zbiorów. W związku z tym Muzeum zwróciło się do Wydziału Gospodarki Komunalnej MRN w Gdańsku z wnioskiem o przydzielenie na rozbudowę bazy lokalowej Muzeum trzech sąsiadujących z Muzeum Archeologicznym w Gdańsku kamieniczek przy ulicy Dzianej 9—11, a po otrzymaniu prawa lokalizacji przystąpiło do sporządzenia dokumentacji. W chwili obecnej Państwowe Przedsiębiorstwo Pracowni Konserwacji Zabytków — Oddział w Gdańsku przygotowuje ostatnią fazę dokumentacji dla wspomnianych kamieniczek przy ulicy Dzianej 9—11 i zgodnie ze „Stanem upowszechnienia kultury w województwie gdańskim i programem jej rozwoju do roku 1980”, opracowanym w 1972 r. przez Wydział Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku przystąpiło do ich odbudowy w 1973 r. Zakończenie prac budowlanych zaplanowane zostało na rok 1974. W ten sposób powierzchnia użytkowa Muzeum Archeologicznego w Gdańsku wzrośnie o dalsze 6,5 m³, osiągając ogólną kubaturę 17,5 tys. m³. Dzięki takiemu szczęśliwemu rozwiązaniu sprawy Muzeum Archeologiczne w Gdańsku będzie dysponowało znacznie większą aniżeli dotychczas powierzchnią ekspozycyjną, która wzrośnie do 1500 m². Pozwoli to z jednej strony na rozbudowanie stałej wystawy pt. „Pradzieje Pomorza Gdańskiego” opartej na napływających z każdym rokiem bogatych plonach wykopaliskowych, a z drugiej strony przyczyni się do zwiększenia liczby własnych

* Oprac.: Barbara Wiącek (działalność oświatowo-wychowawcza), Janusz Podgórski (działalność w zakresie ochrony zabytków), Leon Jan Łuka (działalność problemowa).

wystaw czasowych oraz umożliwi przyjmowanie przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku atrakcyjniejszych czasowych wystaw polskich i obcych, z których musiano dotąd rezygnować z braku miejsca. Ponadto odbudowa trzech kamieniczek przy ulicy Dzianej 9—11 pozwoli na wygospodarowanie miejsca dla biblioteki, liczącej już obecnie blisko 9 tys. tomów i szybko powiększającej się dzięki wymianie z instytucjami krajowymi i zagranicznymi, których podstawą są własne wydawnictwa Muzeum. Powstanie też duża nowoczesna sala odczytowa na 120 miejsc. Lepsze warunki lokalowe zyska także archiwum, a pomoce muzealne otrzymają zgodnie z przepisami osobne pomieszczenie. Rozbudowa Muzeum pociągnie też za sobą powiększenie liczby personelu, zwłaszcza pomocniczej służby muzealnej. W r. 1985 liczba pracowników Muzeum będzie wynosiła 40 osób (obecnie Muzeum zatrudnia 29 pracowników).

ROZWÓJ DZIAŁALNOŚCI PROGRAMOWEJ MUZEUM

Na działalność programową Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, składają się następujące odcinki pracy:

- działalność oświatowo-wychowawcza,
- działalność wewnątrzmuzealna,
- działalność w zakresie ochrony zabytków archeologicznych na terenie województwa gdańskiego,
- działalność problemowa.

A. Działalność oświatowo-wychowawcza będzie stanowić kontynuację obecnie rozwijanej pracy obejmującej akcję wystawienniczą, odczytową oraz różne imprezy okolicznościowe.

W zakresie akcji wystawienniczej przewiduje się sukcesywne uzupełnianie **wystawy stałej** pt. „Pradzieje Pomorza Gdańskiego” w miarę uzyskiwania nowych materiałów drogą własnych badań terenowych, darów i depozytów, a po odbudowaniu w r. 1980 trzech kamieniczek przy ulicy Dzianej 9—11 nastąpi znaczna rozbudowa wspomnianej ekspozycji stałej i przeniesienie jej do nowych sal.

Równolegle z tym planuje się zwiększenie liczby **wystaw czasowych**. Na lata 1974—1975 zostanie przygotowana wystawa czasowa pt. „Pomorce Gdańskie w okresie wczesnośredniowiecznym” przeznaczona dla odbiorców zagranicznych (Czechosłowacja, Niemiecka Republika Demokratyczna i Związek Radziecki).

W zakresie **wystaw objazdowych** planuje się opracowanie (poza już istniejącymi wystawami tego rodzaju) 5 nowych ekspozycji objazdowych o następującej tematyce:

- rok 1973 — „Kultura Pomorza Gdańskiego u progu naszej ery”

- rok 1976 — „Sztuka w pradziejach Pomorza Gdańskiego”.
- rok 1979 — „Obrządek pogrzebowy u plemion prasłowiańskich i słowiańskich Pomorza Gdańskiego”,
- rok 1982 — „Grody słowiańskie na Pomorzu Gdańskim”,
- rok 1985 — „Rzemiosła na Pomorzu Gdańskim w I tysiącleciu naszej ery”.

Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, doceniając wysiłki zmierzające do zatarcia różnic między muzeami okręgowymi i autonomicznymi a małymi muzeami regionalnymi, kontynuować będzie prace nad poprawą stanu tych ostatnich (Elbląg, Kartusy, Kwidzyn i Lębork), zarówno na odcinku przygotowywania dla muzeów regionalnych wystaw czasowych (tak np. na rok 1972 zaplanowano opracowanie wystawy pt. „Ziemia lęborska we wczesnym średniowieczu” dla Muzeum w Lęborku, renowację wystawy archeologicznej dla Muzeum Kaszubskiego w Kartuzach, a na rok 1974 opracowanie ekspozycji pt. „Pradzieje Elbląga i Wysoczyzny Elbląskiej” dla Muzeum w Elblągu), jak też niesienia pomocy fachowej odnośnie do opracowywania i konserwacji zbiorów (kontynuacja akcji już prowadzonej) i służenia informacją w zakresie zagadnień archeologicznych. Wobec niepełnej wciąż liczby muzeów regionalnych na terenie województwa gdańskiego, Muzeum Archeologiczne w Gdańsku kładzie duży nacisk na aktywizację kulturalną terenu drogą organizowania wystaw objazdowych i oświatowych, odczytów popularnonaukowych oraz kolokwiów polowych. Akcję tę planujemy rozwijać w latach następnych, współpracując w tym zakresie ze szkołami stopnia podstawowego i licealnego, bibliotekami, klubami „Ruchu”, domami kultury itp. Rocznie planuje się wygłoszenie około 200 prelekcji, zwłaszcza w peryferycznych położonych regionach naszego województwa (powiaty: kartuski, kościerski, lęborski, pucki i starogardzki), kontynuowanie akcji kolokwiów polowych z okazji prowadzonych prac wykopaliskowych, które spełniają ważną rolę w kształceniu ludności osiedli wiejskich i małych miast oraz rozwijaniu patriotyzmu, a także organizowanie rocznie 4 nowych wystaw oświatowych. Jeśli chodzi o akcję odczytową, to obejmuje ona między innymi następujące tematy: 1. „Pradzieje poszczególnych ziem regionu gdańskiego”, 2. „Dzieje Gdańska i Pomorza Gdańskiego w starożytności i we wczesnym średniowieczu”, 3. Kultura Pomorza u progu naszej ery”, 4. „Prasłowiańskie plemiona kultury łужицьkiej i wschodniopomorskiej nad polskim Wybrzeżem”, 5. „Aktualne odkrycia archeologiczne na Pomorzu Gdańskim”, 6. „Wybrane zagadnienia kultury Prasłowian i Słowian na ziemiach polskich”.

Ponieważ praca muzeów winna być przedłużeniem działalności dydaktyczno-wychowawczej szkół, Muzeum Archeologiczne w Gdańsku uruchomiło w 1972 r. serię popularnonaukową w postaci „Zeszytów Po-

pularnonaukowych Muzeum Archeologicznego w Gdańsku". Plan wydawniczy wspomnianej serii zaakceptowany przez Wydział Kultury Prezydium WRN w Gdańsku w dniu 29 I 1971 r. Nr Kl. IV/61/372/71, przedstawia się następująco:

Wykaz tytułów serii: „Zeszyty Popularnonaukowe
Muzeum Archeologicznego w Gdańsku

1. Podgórski Janusz: „Chrońmy zabytki archeologiczne województwa gdańskiego” — 1972 r.
2. Łuka Leon Jan: „Ślady wierzeń pogańskich na Pomorzu Wschodnim w starożytności i we wczesnym średniowieczu” — 1973 r.
3. Szwed Jerzy: „Rola Bałtyku dla rozwoju Pomorza Gdańskiego w starożytności” — 1974 r.
4. Łuka Alicja: „Bursztyn w pradziejach Pomorza Gdańskiego” 1974 r.
5. Wiącek Barbara: „Sztuka w pradziejach Pomorza Gdańskiego” 1975 r.
6. Choińska Elżbieta: „Grody prasłowiańskie i słowiańskie na Pomorzu Gdańskim” — 1975 r.
7. Zbierski Andrzej: „Rzemiosła wczesnośredniowieczne na Pomorzu Gdańskim” — 1976 r.

Przewiduje się kontynuację tej serii w latach następnych. Do 1985 r. winno się ukazać ogółem 12 zeszytów.

Działalność oświatowo-wychowawcza obejmuje też organizację imprez w postaci „Tygodnia Archeologii” w Trójmieście i „Dni Archeologii” w województwie, rozpoczętą w 1967 r. przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku wspólnie z Oddziałem Gdańskim Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Gdańskim Towarzystwem Naukowym, dalej udział Muzeum Archeologicznego w Gdańsku w dorocznej akcji szkoleniowej dla szkół licealnych z terenu województwa gdańskiego pt. „Szlakiem Zwycięstwa” organizowanej przez kilka lat przez Kuratorium Okręgu Szkolnego Gdańskiego, ZBoWiD, ZHP, ZMS i ZMW, w regionalnych „Dniach Oświaty” i innych imprezach.

B. Działalność wewnątrzmuzealna. Planuje się prowadzenie następującej pracy wewnątrzmuzealnej:

1. Biblioteka Muzeum Archeologicznego w Gdańsku licząca obecnie 8 tys. tomów powiększy swój stan posiadania do 1985 r. do około 20 tys. tomów pozyskanych zarówno drogą zakupów, jak i wymiany za wydawnictwa własne. Wymiana utrzymywana obecnie z 75 instytucjami zagranicznymi będzie się stale rozwijała.

2. Pracownia inwentaryzacyjno-katalogowa przystąpi do opracowania katalogu kulturowego zbiorów.

3. W 1974 r. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku utworzy (obok istniejącej pracowni konserwacji ceramiki) pracownię konserwacji metali, która obsługiwać będzie też muzea regionalne posiadające zbiory archeologiczne.

4. Pracownia fotograficzna będzie kontynuowała prace nad fotoalbumem oraz nad powiększeniem liczby przeźroczy. Ilość tematów fotoalbumu wzrośnie z liczby obecnej, wynoszącej 5000, do około 12 000, a dział przeźroczy kolorowych i czarno-białych, liczący obecnie około 2000 sztuk, powiększy się do około 5000 sztuk. Ważniejsza połowa dokumentacja fotograficzna wykonywana będzie w technice kolorowej.

5. Pracownia graficzna będzie kontynuowała prace nad artystycznym przygotowaniem wszelkiego rodzaju wystaw, wykonywaniem ilustracji rysunkowych do katalogów, publikacji popularnonaukowych i naukowych oraz dostarczenie planów sytuacyjnych dla potrzeb archiwalnych.

6. Magazyny naukowe wyposażone zostaną w nowoczesny sprzęt.

C. Działalność w zakresie ochrony zabytków archeologicznych na terenie województwa gdańskiego: Zgodnie z Zarządzeniem Nr 45 ministra kultury i sztuki z dnia 22 V 1969 r. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku pełni od dnia 13 I 1970 r. obowiązki Konserwatora Zabytków Archeologicznych na obszar województwa gdańskiego.

W zakresie ochrony zabytków archeologicznych na terenie województwa gdańskiego do 1985 r. przewidujemy realizację następujących zadań:

1. Orzecznictwo konserwatorskie. Do 1975 r. przewidujemy zakończenie akcji inwentaryzacji naziemnych obiektów archeologicznych (grodzisk i cmentarzysk kurhanowych) znanych dotąd, jak również wpisanie ich do rejestru zabytków archeologicznych województwa. Prace te wiążą się ściśle z weryfikacją stanowisk znanych z literatury przedmiotu. Po 1975 r. — w miarę nowych odkryć — wpisywane będą do rejestru na bieżąco dalsze obiekty, kwalifikujące się do zachowania. Ponadto, spis obiektów figurujących w rejestrze zabytków archeologicznych województwa gdańskiego publikowany będzie sukcesywnie w Dzienniku Urzędowym Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku.

2. Ratownictwo archeologiczne. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku prowadzić będzie w dalszym ciągu badania ratownicze i ratowniczo rozwinięte na obiektach zagrożonych zniszczeniem. Kontynuowane będą również badania powierzchniowe mające na celu odkrywanie nowych

stanowisk archeologicznych. Mają one także charakter profilaktyczny: selekcję stanowisk aktualnie zagrożonych lub mogących podlegać zagrożeniu w przyszłości i otaczanie ich opieką. Wobec perspektywy zwiększenia się liczby zgłoszeń o odkryciach archeologicznych w terenie i ze względu na konieczność szybkiej interwencji, a także usprawnienia działalności w zakresie ratownictwa w ogóle — przewiduje się wyposażenie ekipy ratowniczej w odpowiedni sprzęt oraz samochód terenowy.

3. Propaganda ochrony zabytków archeologicznych. Aby zwiększyć efektywność naszej działalności w tym zakresie, Muzeum Archeologiczne w Gdańsku zamierza nawiązać ścisły kontakt z instytucjami i przedsiębiorstwami, prowadzącymi prace ziemne (przedsiębiorstwa przemysłu terenowego, budownictwa rolniczego i przemysłowego, melioracyjne, elektryfikacji rolnictwa, zakłady eksploatacji kruszywa itp.). Tego rodzaju akcje prowadzone będą również w porozumieniu z kuratorium i wydziałami oświaty wśród nauczycielstwa i młodzieży szkolnej, zwłaszcza w środowisku wiejskim. Podobnie zamierzamy wejść w kontakt z inspektorami PGR, a także z administracją lasów państwowych. Kontynuowane będą również dotychczasowe formy (odczyty, wystawy) uświadamiania znaczenia i potrzeby ochrony zabytków archeologicznych, z myślą szczególnie o młodzieży szkolnej i harcerskiej, która niejednokrotnie dostarczała przykłady właściwego pojmowania idei ochrony zabytków archeologicznych. Inną formą, którą zamierzamy rozwijać, będą pokazy darów (zabytków), jak również popularyzacja informacji o znaleziskach archeologicznych, przekazywanych przez społeczeństwo. Będą także kontynuowane dotychczasowe formy propagowania idei ochrony zabytków archeologicznych w prasie, radio, telewizji i w kinach.

Aby zabezpieczyć obiekty przed niszczeniem i propagować ich wartość naukowo-poznawczą, zamierzamy rozwijać w terenie sieć społecznych opiekunów zabytków archeologicznych. Opiekunowie ci będą dal- szym ogniwem akcji propagującej ochronę zabytków. W tym celu — w porozumieniu z Zarządem Okręgu i kołami terenowymi PTTK — przewidujemy właściwe upamiętnienie i oznakowanie tablicami informacyjnymi wszystkich zbadanych naziemnych obiektów archeologicznych i wciągnięcie ich do sieci szlaków turystycznych województwa. Propagowanie wartości naukowo-poznawczej zabytków archeologicznych ujęte będzie także w formie publikacji różnego rodzaju: składanki (foldery) o zbadanych ważniejszych obiektach archeologicznych, przewodniki po naziemnych obiektach archeologicznych, opracowania pradziejów poszczególnych terenów itp. Wydawnictwa te będą miały charakter popularny. Konieczność tych form popularyzacji wynika z rozwoju ruchu turystycznego w województwie gdańskim.

D. Działalność problemowa. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku realizować będzie plan badań problemowych nakreślony w latach poprzednich, który zakłada intensyfikację badań nad rozwojem i kulturą prąsłowiańskich plemion kultury łużyckiej i wschodniopomorskiej oraz słowiańskich plemion kultury wenedzkiej i prapolskiej, drogą pozyskania dalszych źródeł wykopaliskowych i stosowania nowoczesnej metody analizy i wnioskowania. Prace te skupiać się będą nad mniej poznanymi zagadnieniami, odnoszącymi się w przeważającej mierze do odtwarzania stosunków osadniczych, zwłaszcza na styku wymienionych kultur, a także lepszego poznania strony gospodarczej i kontaktów wymiennych utrzymywanych przez plemiona zamieszkujące Pomorze Gdańskie z resztą ziem polskich oraz związków z innymi ludami. Osiągnięcie nakreślonych zadań wymagać będzie nawiązania ściślejszych kontaktów z Instytutem Historii Kultury Materialnej PAN, poszerzenia współpracy z innymi muzeami, w tym również regionalnymi, a także kontynuacji współpracy z przedstawicielami dyscyplin pokrewnych.

Plan badań problemowych w odniesieniu do poszczególnych zagadnień przedstawia się następująco:

1. Kultura łużycka. Dotychczasowe opracowania cząstkowe i monograficzne kultury łużyckiej na Pomorzu Gdańskim dokonane głównie przez J. Kostrzewskiego (J. Kostrzewski, *Kultura Łużycka na Pomorzu*, Poznań 1958; tenże, *Pradzieje Pomorza*, Wrocław 1966) wykazują istnienie dotkliwych luk w naszej wiedzy o rozwoju plemion tej kultury na naszym terenie. Na niektóre braki dotychczasowych badań zwrócił uwagę L. J. Łuka w pracy pt. *Stan i potrzeby badań nad kulturą łużycką na Pomorzu Gdańskim* („Pomorania Antiqua” t. 6 w druku), z której wynika, że zachodzi konieczność przebadania dalszych osad otwartych (np. Brusy, pow. Chojnice) i obronnych (np. Dzierzgoń, pow. Sztum) tej kultury w celu uzyskania nowych źródeł, pomocnych do poznania stosunków gospodarczych i społecznych panujących u przedstawicieli kultury łużyckiej, między innymi niektórych gałęzi wytwórczości (dotyczy to zwłaszcza rozwoju garncarstwa i metalurgii). Niedostatecznie wciąż jeszcze rysuje się sprawa poprawnej chronologii rozwoju kultury łużyckiej, zwłaszcza w odniesieniu do schyłkowej fazy jej rozwoju, dalej sprawa kontaktów z plemionami bałtyjskimi, Skandynawią i południem Europy (Italią i krajami wschodnioalpejskimi). Wreszcie widoczne są braki w odniesieniu do pełnej rekonstrukcji kultury duchowej (obrzędek pogrzebowy, wierzenia, sztuka). Muzeum Archeologiczne w Gdańsku przystąpiło w 1971 r. do kontynuacji systematycznych badań (rozpoczętych w 1957 r.) na rozległym cmentarzysku kultury łużyckiej w Siemirowicach, pow. Lębork, liczącym 86 kur-

hanów. Prace te będą kontynuowane w latach następnych. W terminie późniejszym podjęte zostaną badania na terenie osady w Brusach, pow. Chojnice, i innych stanowiskach omawianej kultury. Do wstępnych prac zmierzających do opracowania monograficznego kultury łużyckiej na Pomorzu Gdańskim przystąpiła mgr Aleksandra Szymańska, adiunkt Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, a opracowanie wybranych zagadnień odnoszących się do kultury łużyckiej (między innymi kontaktów z Bałtami, Skandynawią i krajami południowej Europy) kontynuować będzie dr L. J. Łuka. Opracowania te nawiązywać będą do poprzednio opublikowanego przez tegoż badacza tematu pt. *Importy włoskie i wschodnioalpejskie oraz ich naśladownictwa na obszarze kultury łużyckiej okresu halsztackiego w Polsce* („Slavia Antiqua”, t. 6, 1959).

2. Kultura wschodniopomorska. Planuje się kontynuowanie przez Muzeum Archeologiczne w Gdańsku zaawansowanych od kilkunastu lat badań zmierzających do poznania rozwoju kultury wschodniopomorskiej na terenie Pomorza Gdańskiego. Muzeum nasze zbadało dotąd systematycznie kilkanaście stanowisk omawianej kultury, a od 1963 r. prowadzi też badania wykopaliskowe na terenie osady położonej w Jusz-kowie, pow. Gdańsk. Badania te od 1971 r. zostały włączone w ramy badań problemu resortowego PAN Nr 37, a uzyskane dotacje z Wydziału I PAN pozwolą na ich zakończenie w ciągu trzech sezonów wykopaliskowych. Natomiast w oparciu o budżet Muzeum (kredyty ZM i OZ i terenowe) dalszymi badaniami objęte zostaną nowo odkryte osady tej kultury położone w Chmielonku, pow. Kartuszy, i Starej Kiszewie, pow. Kościerzyna, obok których trwać będą systematyczne badania wybranych elementów użytkowanych przez ludność kultury wschodniopomorskiej. Dzięki materiałom i obserwacjom pozyskanym do chwili obecnej, Muzeum Archeologiczne w Gdańsku przystąpi do opracowania monografii omawianej kultury, w której między innymi przedstawiona zostanie po raz pierwszy gospodarka ludności tej kultury. Praca ta podjęta przez dr L. J. Łukę stanowić będzie tom II monografii pt. *Kultura wschodniopomorska na Pomorzu Gdańskim*, której tom I ukazał się drukiem w 1966 r. Jej zakończenie zaplanowano na 1975 r. Na treść tomu II złożą się rozdziały poświęcone historii badań, określeniu przynależności etnicznej omawianej kultury, ustaleniu chronologii, przedstawieniu rozwoju osadnictwa, gospodarki, wymiany handlowej oraz kultury duchowej (obrzędek pogrzebowy, wierzenia, sztuka).

Osobnym zagadnieniem wymagającym szczegółowego opracowania jest zbadanie genezy kultury wschodniopomorskiej w nawiązaniu do ostatniego etapu rozwoju kultury łużyckiej oraz wzajemnych oddziaływań obu grup ludnościowych. Temat ten podjęła mgr Barbara Wiącek — adiunkt Muzeum Archeologicznego w Gdańsku. Równolegle do

tych prac kontynuowane będą zapoczątkowane przed kilku laty z inicjatywy naszego Muzeum badania antropologiczne nad materiałami kościami ludzkimi, pochodzącymi z cmentarzysk kultury wschodniopomorskiej Pomorza Gdańskiego, prowadzone przez dr Judytę Rzeczycką z Akademii Medycznej w Białymstoku. Rezultatem dotychczasowej współpracy jest rozprawa J. Gładkowskiej-Rzeczyckiej pt. *Antropologiczna analiza cmentarzysk ciałopalnych* zamieszczona w niniejszym tomie V „Pomorania Antiqua”.

3. Kultura wenedzka. Termin „kultura wenedzka” obejmuje grupę przeworską i grupę oksywską. Ta ostatnia, zajmująca wyłącznie obszar Pomorza, ma przestarzałą już dziś monografię J. Kostrzewskiego (J. Kostrzewski, *Die ostgermanische Kultur der Spätlatenezeit*, Leipzig-Würzburg 1919). Ponieważ Muzeum Archeologiczne w Gdańsku pozyskało w trakcie badań terenowych poważną ilość materiałów z osad (Kościelna Jania, pow. Starogard Gdański, Pruszcz Gdański, pow. Gdańsk) i cmentarzysk (Gołębiewo Wielkie, pow. Gdańsk, Kościelna Jania, pow. Starogard, Malbork, Pruszcz Gdański, pow. Gdańsk, i Rumia, pow. Wejherowo), do których dochodzą jeszcze źródła archeologiczne uzyskane przez Zakład Archeologii Polski Uniwersytetu Łódzkiego na cmentarzyskach kurhanowych w Odrach, pow. Chojnice, i Węsiorach, pow. Gdańsk — planuje się podjęcie (poza publikacją samych materiałów) niektórych tematów mających na celu ukazanie w nowym świetle grupy oksywskiej kultury wenedzkiej. W tym celu mgr Mirosław Pietrzak — kustosz Muzeum — przystąpi do opracowania tematu pt. „Osadnictwo w okresie późnolateńskim i wpływów rzymskich w zachodniej strefie Zatoki Gdańskiej”, a mgr Janusz Podgórski — asystent Muzeum — rozpoczął zbieranie materiałów do odtworzenia procesów osadniczych zachodzących w okresie późnolateńskim i rzymskim w dolinie rzeki Wierzycy. Prace te wspólnie z badaniami prowadzonymi przez Zakład Archeologii Polski IHKM PAN w Toruniu i Zakład Archeologii Polski Uniwersytetu Łódzkiego zapoczątkują nowe systematyczne opracowanie zagadnień związanych z grupą oksywską kultury wenedzkiej i zostaną ukończone do 1978 r. W dalszej kolejności zajdzie potrzeba zbadania szeregu innych zagadnień, z których na czoło wybija się określenie przynależności etnicznej plemion osiadłych na Pomorzu Gdańskim od I w. p.n.e. do IV w. n.e. i wyjaśnienie spornych poglądów panujących na ten temat w nauce polskiej i obcej. W związku z tym zaistnieje też potrzeba określenia stopnia powiązań łączących grupę oksywską kultury wenedzkiej z kulturą plemion osiadłych na tym terenie przed I w. p.n.e. i po IV w. n.e. łącznie z zagadnieniem ciągłości osadniczej. Prace te będą przedmiotem studiów po r. 1978. Rzecz zrozumiała, że chcąc odpowiedzieć na wszystkie po-

stawione wyżej tematy trzeba będzie nawiązać współpracę z innymi ośrodkami, przeprowadzającymi równoległe studia nad dziejami Pomorza na przełomie er, oraz przedstawicielami dyscyplin pokrewnych, głównie w zakresie poprawnego przeanalizowania źródeł pisanych i wykorzystania najnowszych badań w dziedzinie geografii starożytnej.

4. Kultura prapolska. Kultura prapolska jest szczególnie ważnym i obfitującym w różnorodną problematykę odcinkiem badań w skali ogólnopolskiej, na którego zbadanie położono silny nacisk jeszcze w okresie poprzedzającym obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku od szeregu lat włączyło się w ogólnokrajowy nurt pracy nad wczesnym średniowieczem, tym bardziej że stan wiedzy o rozwoju Pomorza Gdańskiego wykazuje wiele luk i wymaga podjęcia długofalowych kompleksowych badań. Jedyna monograficzna praca poświęcona kulturze Pomorza we wczesnym średniowieczu w świetle wykopalisk, pióra Władysława Łęgi, ukazała się w 1930 r. Warto w związku z tym przypomnieć, że rozpoczęte tuż po ostatniej wojnie na wielką skalę badania Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego, przejęte następnie przez Zakład Archeologii Polski IHKM PAN w Łodzi, dostarczyły w efekcie ogromnej ilości materiału i spostrzeżeń, które pozwoliły poznać dzieje i kulturę najstarszego Gdańska X—XIII w. O ile jednak miasto Gdańsk doczekało się w miarę wyczerpujących opracowań, o tyle teren Pomorza Gdańskiego wymaga zintensyfikowania badań. W związku z tym Muzeum Archeologiczne w Gdańsku w 1966 r. opracowało długofalowy plan zweryfikowania i przebadania sondażowego do 1982 r. wszystkich grodzisk wczesnośredniowiecznych regionu gdańskiego, zachowanych w liczbie około 110 i od kilku lat konsekwentnie plan ten realizuje. Do chwili obecnej przebadano ogółem 22 grodziska. Chcąc zapewnić pełną realizację nakreślonego planu na lata 1966—1982, Muzeum nasze nawiązało współpracę z Instytutem Historii Kultury Materialnej PAN (Zespołem Archeomagnetycznym IHKM PAN w Gdańsku), konsultuje się z Muzeum Zamkowym w Malborku, które prowadzi akcję weryfikacyjno-badawczą grodzisk na Pomorzu po wschodniej stronie dolnej Wisły, włączyło Muzeum Regionalne w Lęborku do zbadania grodzisk położonych w powiecie lęborskim, a ostatnio podjęło współpracę z zespołem naukowo-badawczym Instytutu Historii Uniwersytetu Gdańskiego dla inwentaryzacji i badania grodzisk wczesnośredniowiecznych. Wyniki tych zespołowych prac zostaną opublikowane w 3 tomach „Źródeł z badań grodzisk wczesnośredniowiecznych Pomorza Gdańskiego”, które mają ukazać się drukiem w latach 1982—1985 staraniem Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, a które stanowić będą bazę źródłową do opracowania szeregu zagadnień, między innymi organizacji grodowej na Pomorzu Gdańskim, chronologii i funkcji

grodzisk, dokładniejszego naświetlenia kultury tego regionu we wczesnym średniowieczu.

Niezależnie od powyższych prac weryfikacyjno-badawczych grodzisk podjęte zostały przez Muzeum opracowania niektórych zagadnień. Tak na przykład w trakcie przygotowania znajduje się praca pt. „Przemiany osadnicze na zachodnim brzegu dolnej Wisły w okresie od VI—XII w.”, której celem jest uchwycenie faz rozwojowych osadnictwa w okresie przed- i piastowskim, wyróżnienie skupisk osadniczych i ich nadrzędnych ośrodków, rekonstrukcja sieci drożnej, naszkicowanie stosunków politycznych, gospodarczo-społecznych i kulturalnych w tej części Pomorza. Pracę tę przygotowuje mgr Elżbieta Choińska — adiunkt Muzeum Archeologicznego w Gdańsku. Termin ukończenia — 1975 r. Drugim tematem podjętym przez naszą instytucję jest „Osadnictwo wczesnośredniowieczne w dorzeczu Wierzycy”. Celem jej będzie rekonstrukcja osadnictwa i skupisk osadniczych, wyjaśnienie ich powiązań genetycznych z analogicznymi zespołami osadniczymi wyróżnionymi na tym terenie dla ostatnich wieków dawnej ery, co odnosi się szczególnie do zagęszczenia osadnictwa w okolicach Gniewu, uchwycenie sieci drożnej. Pracę tę podjęła mgr Anna Wapińska — adiunkt Muzeum. Termin ukończenia — 1977 r. W Muzeum, Archeologicznym w Gdańsku opracowuje się ponadto temat „Region gdański w okresie przelpiastowskim”, który wejdzie w skład 5-tomowej pracy o dziejach Gdańska, przygotowanej przez Zakład Historii Pomorza PAN.

W zakończeniu powyższych uwag odnoszących się do potrzeb badań nad rozwojem Prasłowian i Słowian na Pomorzu Gdańskim należy jeszcze dodać uwagę o konieczności przystąpienia do 1985 r. do zespołowych badań poświęconych kształtowaniu się stref zasiedlania dorzecza dolnej Wisły w czasie od schyłku epoki brązu do późnego średniowiecza. W chwili obecnej bowiem rysuje się wyraźnie zbieżność w powstawaniu utrzymujących się dłużej kilku skupisk osadniczych na wzmiankowym obszarze. Począwszy od młodszej i najmłodszej epoki brązu, a już na pewno od okresu halsztackiego jesteśmy w stanie wskazać na strefy osadnicze usytuowane nad rzekami: Wisłą, Nogatem, Radunią i Wierzą, którym towarzyszy jeszcze skupisko położone na Wysoczyźnie Elbląskiej w okolicy Elbląga, trwające od wczesnej epoki żelaza do średniowiecza (Gdańsk, Elbląg, Malbork, Pruszcz Gdański) lub nawet późnego średniowiecza (Gniew).

Poza powyższymi opracowaniami i badaniami terenowymi związanymi z pogłębieniem wiedzy o kulturach prasłowiańskiej i słowiańskiej w planach Muzeum przewidziano jeszcze opracowanie innych, o których mowa dalej.

5. Rola bursztynu w pradziejach Pomorza. Zagadnienie bursztynu

i jego roli w starożytności i we wczesnym średniowieczu od dawna już pasjonowało uczonych różnych krajów, czego wyrazem mogą być prace o charakterze bądź popularnonaukowym, bądź też materiałowym. Niemniej jednak daje się odczuwać do tej pory brak opracowań monograficznych, które by ujmowały to zagadnienie w sposób ogólniejszy. W związku z tym Muzeum Archeologiczne w Gdańsku przygotowuje materiały do zbadania znaczenia bursztynu na Pomorzu, w czasach prahistorycznych i we wczesnym średniowieczu na tle całości ziem polskich. Temat ten opracowuje mgr Alicja Łuka — kustosz Muzeum. Ponieważ opracowanie zagadnienia roli bursztynu już od dawna napotyka poważne trudności w postaci niemożności dokładnego określenia miejsca pochodzenia gatunków bursztynów, Muzeum zwróci się do Instytutu Kultury Materialnej PAN z wnioskiem o włączenie do planu badań problemu resortowego PAN Nr 37 podjęcia wstępnych prac nad określeniem składu chemicznego poszczególnych gatunków bursztynu znad Bałtyku, Morza Czarnego, Adriatyku i Morza Śródziemnego. Określenie właściwości chemicznej bursztynów europejskich przyczyni się (obok dotąd stosowanej analizy archeologicznej) do wyciągania prawidłowych wniosków natury ogólniejszej. Z opracowaniem tego tematu wiąże się przygotowanie zaplanowanej wystawy pod powyższym tytułem, zaplanowanej do realizacji w 1974 r.

6. Opracowania tematów dla syntezy prahistorii polskiej. Dla przygotowywanej przez Instytut Historii Kultury Materialnej PAN 5-tomowej syntezy prahistorii ziem polskich w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku opracowuje się dwa tematy syntetyczne: 1. Kultura łużycka na Pomorzu Gdańskim, 2. Kultura wschodniopomorska w Polsce. Obie prace przygotowuje dr L. J. Łuka.

7. Bibliografie polskiej archeologii prahistorycznej i wczesnośredniowiecznej. Na zamówienie Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku trwają prace nad przygotowaniem do druku „Bibliografii polskiej archeologii prahistorycznej i wczesnośredniowiecznej za lata 1944—1969”, która obejmuje około 10 000 prac polskich archeologów pracujących w kraju, wydrukowanych w ciągu 25-lecia PRL w kraju i za granicą. Bibliografię tę przygotowuje dr Leon Jan Łuka.

Ponadto dla ułatwienia badaczom pracy nad prahistorią Pomorza Gdańskiego planuje się opracowanie w latach 1980—1982 pełnej „Pradziejowej i wczesnośredniowiecznej bibliografii Pomorza Gdańskiego za lata 1850—1980”, która liczyć będzie około 2000 pozycji bibliograficznych. Przygotowaniem tej bibliografii zajmą się mgr Alicja Łuka i dr Leon Jan Łuka, którzy w 1968 r. wydali „Bibliografię polskiej archeologii pradziejowej i wczesnośredniowiecznej Pomorza Gdańskiego za lata 1945—

1966 („Pomorania Antiqua”, t. 2), obejmującą 612 pozycji oraz za lata 1967—1969 („Pomorania Antiqua”, t. 5), liczącą 219 pozycji.

8. Wydawnictwa. Muzeum Archeologiczne w Gdańsku wydaje od 1965 r. własny organ pt. „Pomorania Antiqua”, którego tom 1 ukazał się dzięki finansowemu poparciu Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki. Tom 2 z kredytów terenowych ukazał się w 1968 r., a w grudniu 1971 r. ujrzał światło dzienne tom 3. W marcu 1972 r. wydany został w Wydawnictwie Ossolineum tom 4. Przejęcie w 1970 r. „Pomorania Antiqua” do planu wydawniczego „Ossolineum” przyczyni się do rymicznego ukazywania się poszczególnych roczników, których liczba do 1985 r. wzrośnie do 12 tomów. Zamierzeniem Muzeum jest poszerzenie profilu „Pomorania Antiqua” począwszy od tomu 7 o zagadnienia morskie związane z rolą Bałtyku w pradziejach i we wczesnym średniowieczu. W związku z tym planuje się nawiązanie w najbliższych latach ścisłych kontaktów z uczonymi krajów nadbałtyckich (Niemcy, Skandynawia, ZSRR).

O założeniu serii pt. „Zeszyty Popularnonaukowe Muzeum Archeologicznego w Gdańsku”, której zeszyt 1 ukazał się drukiem w 1972 r., była już mowa, wzmiankowano też o konieczności rozpoczęcia drugiej serii takich popularnych zeszytów typu folderów, które by opisywały ciekawsze zbadane stanowiska leżące na częściej uczęszczanych szlakach turystycznych, takich jak grodziska w Sopocie, Chmielnie, pow. Kartuzy, Skarszewach, pow. Kościerzyna itp. Muzeum widzi możliwość wydawania tej serii od 1975 r. wspólnie z PTTK.

W 1978 r. z okazji przypadającej 25-rocznicy istnienia Muzeum Archeologicznego w Gdańsku planuje się wydanie albumu pt. „Zbiory Muzeum Archeologicznego w Gdańsku”, na który złoży się krótki tekst wprowadzający w dzieje Muzeum i charakterystyka jego zbiorów oraz kilkadziesiąt tablic ilustrujących ważniejsze eksponaty.

9. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników naukowych Muzeum. Dyrekcja Muzeum Archeologicznego w Gdańsku przywiązuje dużą wagę do sprawy podnoszenia kwalifikacji naukowych archeologów zatrudnionych w naszej placówce. Po dłuższym okresie wzmożonych badań terenowych, które obok poważnej ilości zbiorów reprezentujących kulturę prąśłowiańskie i słowiańskie od opoki brązu po późne średniowiecze pozwoliły ponadto na zebranie wielu cennych obserwacji naukowych, zarysowała się możliwość przystąpienia do opracowania monograficznego niektórych ważniejszych zagadnień (o czym była już mowa), które w większości wypadków przedstawione zostaną jako prace doktorskie. Zakłada się, że do 1978 r. trzech pracowników naukowych Muzeum uzyska stopnie doktorskie, a jedna osoba przedstawi w tym czasie pracę habilitacyjną. W latach po 1978 r. przewiduje się przygotowanie przez

niektórych pracowników dalszych prac doktorskich i habilitacyjnych. Do zrealizowania tych zamierzeń konieczne jest odbycie studiów nad zbiorami krajowymi i zagranicznymi. Dlatego też Dyrekcja Muzeum wystąpi do Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków z wnioskiem o przyznanie naukowych stypendiów zagranicznych przede wszystkim do krajów położonych w basenie Morza Bałtyckiego.